

ZSOLNAI MÁRTON

A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV OKTATÁSA SORÁN HASZNÁLHATÓ ONLINE TANANYAGOK JELENE ÉS JÖVŐJE

Bevezetés

A magyar mint idegen nyelv oktatásának módszertana az alkalmazott nyelvészet, a nyelvpedagógia, a hungarológia és a neveléstudományok irányából is megközelíthető interdiszciplináris terület. A szakma, amely magában foglalja ezeknek a tudományterületeknek az évtizedes eredményeit, a mai kor igényeihez igazodva dinamikus változásokon és fejlődésen megy keresztül.

A magyarországi és külföldi felsőoktatási intézményekben, a nyelviskolai és céges tanfolyamok, valamint a magánnyelvoktatás keretein belül, a hétvégi iskolákban, a szórványtelepüléseken és a magyar diaszpóra közösségeiben rendkívül változatos képet mutatnak a nyelvtanulói csoportok (Nádor, 2018). A magyarul tanulók különböznek mind céljaikat, mind nyelvi és kulturális hátterüket és előzetes nyelvtanulási tapasztalataikat tekintve (Dóla, 2020).

Egy ilyen változatos területen a tananyag megválasztása sokszor nem egyszerű feladat. A magyar mint idegen nyelv oktatása során használt tankönyvek és tananyagok mennyisége és minősége az utóbbi években pozitív irányba változott. Bár a kínálat még mindig messze elmarad a gyakrabban tanított nyelvekéhez képest, mégis elmondható, hogy a tankönyvszerzők kezei közül jól használható, minőségi tananyagok kerülnek ki. A modellalapú nyelvoktatás elméletének (Szita – Pelcz, 2017) és a korpusznyelvészet eredményeinek felhasználása (Baumann – Majoros – Pelcz – Schmidt – Szita – Vermeki, 2020) elősegítette ezt a pozitív változást. A nyelvtanulói igényeknek megfelelően papíralapú tankönyvek mellé egyre gyakrabban készül a tanulást kiegészítő online gyakorlófelület és módszertani segédlet (Baumann, 2020; Sólyom, 2013; Schmidt – Nagyházi, 2020). Az összehasonlító elemzés során a jelenleg kapható és gyakran használt tankönyvekhez készített online felületek kerültek a vizsgálat középpontjába. Írásom célja ezenkívül rávilágítani a hiányzó láncszemekre: sok esetben nehéz olyan tananyagot találni, amely az aktuális nyelvtanulói csoport résztvevőinek egyéni tanulási útjait megfelelő mértékben tudja támogatni. A jelenlegi tananyagok vizsgálata hozzájárulhat ahhoz, hogy a készülő online és papíralapú tananyagok minél szélesebb körben használhatóak legyenek majd a jövőben.

A magyar mint idegen nyelv oktatásának szinterei

A magyar nyelv tanítása egészen változatos szintereken valósulhat meg Magyarországon belül és kívül egyaránt. Nádor (2018) alapján a szűken vett intézményrendszerbe tartoznak Magyarországon és külföldön az általános iskolák alsó és felső tagozatai, a középiskolák, az egyetemek, főiskolák, nyári egyetemek, nyelviskolák, ismeretterjesztő szervezetek kezdeményezései, a magánórák és nyelvtanári szerveződések. Emellett Magyarországon tevékenykednek integrációt segítő civil szervezetek, továbbá a külföldi országokban gyakran lehet hétvégi iskolákkal és egyéb gyermekszervezetekkel találkozni. A tágabb értelemben vett intézményrendszerhez változatos típusú és fenntartású intézmények tartoznak (pl.: történeti intézetek, KKM vendégoktatói hálózat, alapítványok, könyvkiadók stb.), ez is bizonyítja a hungarológia tudományterületének széles értelmezési kereteit.

A tananyagválasztás nehézsége

Könnyen belátható, hogy a fent bemutatott szintereken igen változatos nyelvtanulói csoportok alakultak ki. A külföldön élő kétnyelvű kisgyerekek, a Magyarországon érettségiző migráns háttérű fiatalok, az ösztöndíjas egyetemi hallgatók és a magyar állampolgársági vizsgára készülő felnőttek csak néhány a lehetséges nyelvtanulói csoportok közül, de az életkori sajátosságaik, a céljaik és motivációjuk jelentősen eltérő képet mutat. Nyilvánvaló, hogy nem lehet ugyanazt a tananyagot használni mindenkinél. Dóla (2020) Zaláné és Petneki (1997) alapján összefoglalta a tankönyvválasztás legfontosabb szempontjait, és a magyar mint idegen nyelv oktatására adaptálta ezt a szempontrendszert. Fontos megállapításokat tesz a tankönyv tartalmi jellemzőiről (tanterv és tanmenet, nyelvi-tartalmi szempontok, nyelvi tartalmak és készségek és módszertani szempontok), a tanulási helyzetről, amelyben használjuk a tankönyvet, a kiadvány jellemzőiről és a könyvet használó nyelvtanulókról.

A magyar mint idegen nyelv oktatása több évszázados múltra tekint vissza, és ez idő alatt rengeteg szótár, grammatika és nyelvkönyv készült (Nádor, 2019), majd az 1960-as években a Nemzetközi Előkészítő Intézet munkatársai is aktív tananyagfejlesztő munkát végeztek. A Debreceni Nyári Egyetemen folyamatosan készültek tananyagok (Hungarolingua-sorozat), majd a kommunikatív nyelvoktatás térhódításával megjelent a *Halló, itt Magyarország* című kétkötetes kiadvány Erdős József és Prileszky Csilla szerzők jóvoltából (Nádor, 2018). Ezek a könyvek az adott korban kiváló lehetőséget biztosítottak a magyar nyelv oktatására, mára viszont már eljárt felettük az idő. A mai diákoknak új megoldásokra van szükségük, azonban a 21. században is használható újabb generációs magyar mint idegen nyelv tankönyvek elérnek egy kisebb polcon. Lényegében 3-4 komplex tankönyvcsaládból lehet

választani, amit egyéb gyakorlókönyvekkel szoktak kiegészíteni a nyelvtanárok. Szita Szilvia és Pelcz Katalin *MagyarOK* című tankönyvsorozata a kezdő szintről négy kötetten keresztül B2+ szintre juttatja el a nyelvtanulót, és számtalan nyomtatott és online kiegészítő anyaggal támogatja a tanárokat és a tanulókat. Durst Péter (2017) *Lépésenként magyarul 1. és 2.* című kötetei kezdőknek és középfeladókknak készültek, szintén sok kiegészítő anyag található a könyvhöz tartozó honlapon. Ezenkívül a *Jó reggelt!*, valamint a *Jó napot!* című nyelvkönyvek (Gyöngyösi – Hetesy, 2020, 2021) jelenthetnek alternatívát, azonban ezeknek a köteteknek magasabb nyelvi szinteken nincs folytatása, és nem állnak rendelkezésre kiegészítő anyagok, online gyakorlófelület vagy tanári kézikönyv. Kiss (2012) részletesen kifejti a tananyagválasztás nehézségeit, és bemutatja az azóta is változatlan problémát: kezdő szinten egyre több lehetőségünk van válogatni, a haladó szinten viszont nehéz megfelelő tananyagot találni. A tanulmány találó címe remekül fémjelzi a problémát: „*Aki keres, az talál. És ha mégsem, akkor ír...*” (Kiss, 2012).

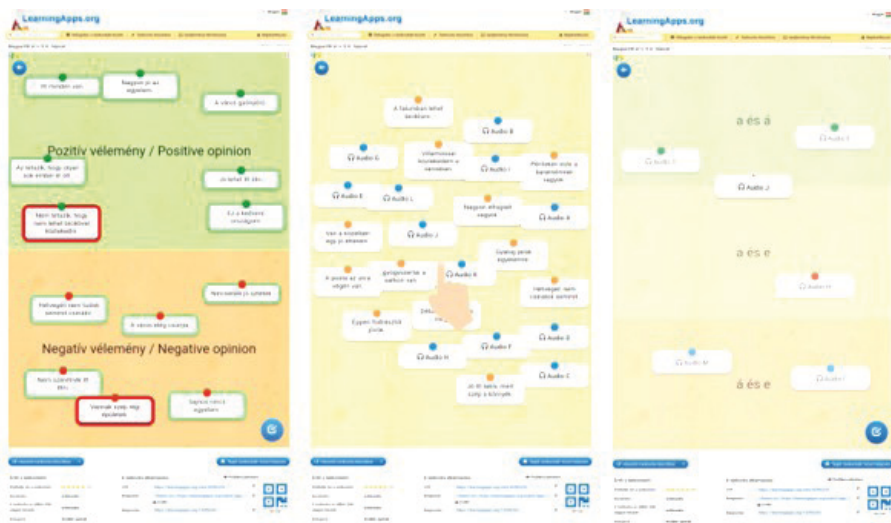
Online tananyagok a magyar mint idegen nyelv oktatásában

A tankönyvek használatának számos előnye van, olyan tankönyv viszont nem létezik, amely minden nyelvtanuló igényét ugyanolyan hatékonyan ki tudja elégíteni. Éppen ezért a tanárok az aktuális csoport vagy diák céljainak megfelelően kiegészítik az egyébként alapként szolgáló tankönyvet, illetve különböző tankönyvekből válogatnak olyan feladatokat, amelyekre éppen szükség van (Dóla, 2020). Ezt a folyamatot tudja segíteni és színesíteni az IKT-eszközök és az online tananyagok használata. Borsos és Kruzslicz (2022) a magyar mint idegen nyelv tanárok digitális eszköz-használatát vizsgálták. Bár az elmúlt évtizedben a magyar mint idegen nyelv órákat tekintve is fontos tendenciává vált a digitális tananyagok használata, csak a koronavírus-járvány hozta el a fordulatot, amikor hirtelen minden tanár új kihívásokkal szembesült. Zajacz (2021) komplex szemléletmódban járja körül ezt a témát: az általános IKT-oktatásmódszertani körkép felvázolásától indulva a magyar mint idegen nyelv oktatására jellemző példákkal szemlélteti a nagyobb képet, mindezt a nyelvi tartalmak és készségfejlesztés mentén.

A nyelvkönyvpiacra a magyar mint idegen nyelv tankönyveihez kevés esetben tartozik online gyakorlófelület. A következőkben néhány olyan jó példát szeretnék bemutatni és röviden elemezni, amelyek kiegészítésként hatékonyan használhatóak a nyelvórán. Bár a nem digitális tananyag kiegészítéseként létrejött (Borsos – Kruzslicz, 2022) oldalakra koncentrálok, emellett számos olyan egyéb kezdeményezés (Zajacz, 2021; Borsos – Kruzslicz – Oszkó, 2020; Durst, 2018; Sólyom, 2013; Dóla, 2008) létezik, amelyek a magyar mint idegen nyelv tanítását online lehetőségekkel támogatják.

A MagyarOK tankönyvcsalád

A jól felépített, korpusznyelvészeti kutatásokra (Szita, 2021) és a modellalapú nyelvoktatásra (Szita – Pelcz, 2017) épülő kommunikatív tankönyvcsaládhoz többféle kiegészítő anyag készült, amelyek a honlapon elérhetőek mindenki számára. Mivel a weboldal átlátható angol nyelvre, a diákok önállóan is tudnak tájékozódni a segédanyagok között. A legtöbb kiegészítő anyag értelemszerűen a kezdő kötethez készült: a tankönyvben és a munkafüzetben található instrukciók fordítása, a szójegyzék fejezetek szerint és a hasznos kifejezések listája több nyelven is elérhető, ezzel könnyítve az angolul nem beszélő tanulók helyzetét. Kevesebb nyelvre lefordítva, de szintén hasznos összefoglalókat készítettek a nyelvtanról, a szóképzés jellegzetességeiről és a tankönyvben szereplő, kontextusba helyezett nehéz szavakról. A mérleg című dokumentumban a könyvben szereplő tananyagok listája segít értékelni a fejlődést. A digitális anyagok fejezetenként támogatják a gyakorlást. A *LearningApps* felületét használták a gyakorlóbázis kiépítésére, ami jó lehetőséget biztosít változatos feladatok létrehozására.

1. ábra: A MagyarOK tankönyvcsaládhoz tartozó jellemző feladattípusok

Ahogy az 1. ábra jobb és bal oldalán látszik, gyakran megjelennek kategorizáló jellegű feladatok, akár tematikus (pozitív vagy negatív vélemény) vagy nyelvtani (kiejtés gyakorlása, toldalékok használata) gyakorlás céljából. Középen (1. ábra) egy olyan feladat található, ahol a leírt és az elhangzó szavakat kell párosítani egymással, így összekötve a receptív készségeket (olvasás és hallásértés). Ez a feladattípus a kiejtés online gyakorlására (Zajacz, 2021) is remekül alkalmas. Az online gyakorlófelületen rendszeresen lehet újra találkozni

a tankönyvben szereplő szövegekkel és dialógusokkal, viszont ezúttal a cél a korábban olvasottak ismétlése, például a szöveg részeinek sorba rendezésével (2. ábra jobb és bal oldala). Többször is megjelenik videós tananyag és a feldolgozást segítő online feladat (pl.: hiányos szöveg feladat a helyes toldalék vagy lexikai elem kiválasztásával). Az A1 szintű kezdő kötet legújabb kiadásában a korábbi 8 fejezet helyett már 14 fejezet található, és a videós tananyagokhoz tartozó feladatok is beépültek a nyomtatott könyv fejezeteibe.

2. ábra: További jellemző feladatok a MagyarOK tankönyvcsaládhoz

A weboldalról elérhető *LearningApps* gyakorlófelület mellett a kezdő kötethez az Aktív MagyarOK angol és német nyelvű weboldalon az első 5 fejezethez tartozó szókincs és nyelvtan gyakorlására van lehetőség változatos online feladatok segítségével. A tananyag megértését rövid magyarázat segíti, és az egyszerű feladatok azonnali visszajelzést kínálnak a tanulónak.

Lépésenként magyarul 1-2.

Durst Péter kétkötetes tankönyvéhez is készült online gyakorlófelület. A weboldalról letölthetőek a tankönyvben megjelenő hanganyagok, a leckékhez tartozó tesztek, nyelvtani összefoglaló és megoldások, a megoldókulcs, és a nyelvtani panelek gyakorlására extra feladatlapok is megtalálhatóak itt. A *Ló Elemér*, valamint a *Gyula és Péter* című kiegészítő anyagok olyan szórakoztató történeteket kínálnak, amelyek mindennapi humoros szituációk segítségével gyakoroltatják a tananyagot. Csonka (2020) részletesebben bemutatja a szótár-alkalmazást és a *Digital Study Zone* oldalt, ahol lényegében a tankönyv online adaptációja

található meg. Az oldal kiválóan alkalmas a tankönyvet használó diákok számára egyéni tanulásra, ismételésre, gyakorlásra és az ismeretek elmélyítésére. Az első hat fejezet ingyenesen elérhető, a későbbi fejezetekhez tartozó gyakorlófelület használatához pedig előfizetés szükséges. A szótárapp könnyedén letölthető a Google Play vagy az Apple Store áruházakból, és a *Lépésenként magyarul 1.* szavait tartalmazza. A szavaknak a tankönyv szövegeiben található jelentését mutatja, és internetelérés nélkül is használható. Az angolon kívül más nyelven is lehetővé teszi a szó jelentésének beírását és tárolását. Tartalmazza az igék ragozott formáit, valamint a főnevek és melléknevek egyes toldalékolt alakjait is (3. ábra).

Mit gondol Ló Elemér?

Melyik képhez illenek az alábbi gondolatok?

a) – Nem érted? Nem baj, elmondom még egyszer...

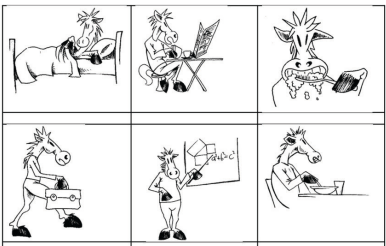
b) – De jó! Paradicsomleves. Szeretem a paradicsomleves.

c) – Venni kell fogkrémet, mert elfogyott.

d) – Megint hétfő van. Utálom a hétfőket.

e) – Semmi érdekes nincs az újságban.

f) – Sietni kell, nem akarok elkésni.

ad valamit valakinek		verb
give		
Infinitive		adni
Present Indefinite		
adok	adunk	
adsz	adtok	
ad	adnak	
Present Definite		
adom	adjuk	
adod	adjátok	
adja	adják	

Search Words

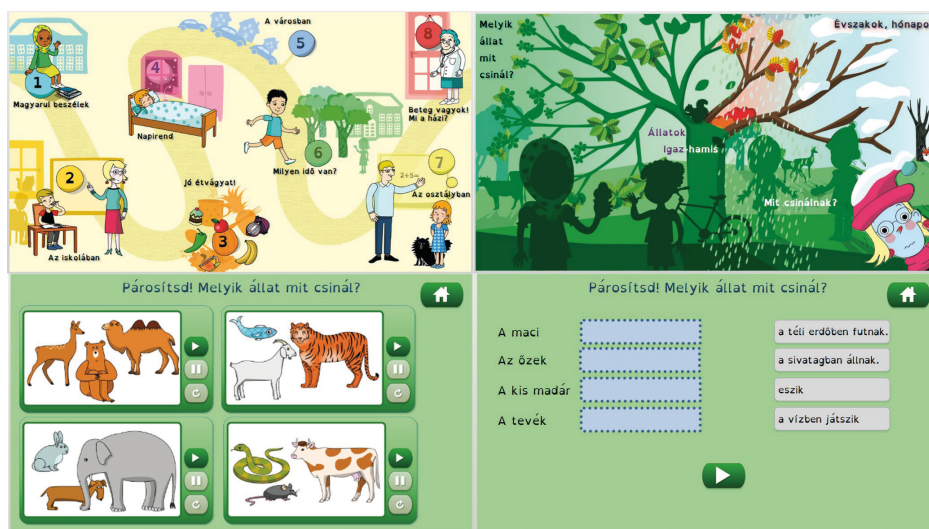
(jól/rosszul) érzi magát	feel good/sick
a	the
abbahagy (hagy)	stop doing something
ablak	window
absztrakt	abstract
ad valamit valakinek	give
afrikai	African
ahol	where
ajándék	gift

Dictionary Flashcards Info

3. ábra: Kiegészítő anyag és szótárapplikáció a *Lépésenként magyarul 1.* kötethez

Zahra és Zia az Eperfa Iskolában

A *Zahra és Zia az Eperfa Iskolában*, a Jezsuita Menekültszolgálat segítségével létrejött magyartanulást segítő tananyagcsomag a Magyarországra érkező migráns háttérű gyerekek oktatásában jelentett fontos mérföldkövet. 2023-ban jelent meg a könyv második kötete (Vermeki, 2023), amelynek segítségével újabb témákkal és nyelvtani elemekkel ismerkedhetnek a nyelvtanulók. A szerzők az olvasókönyv és a munkafüzet mellett módszertani útmutatót és tesztek is készítettek, valamint egy online gyakorlófelület is tartozik a kötethez. Ezen az oldalon a munkafüzetben megszerzett tudást a tanórán vagy akár otthon is tudják gyakorolni a diákok. A könnyen használható felületen a tankönyv leckéihez tartozó témákhoz változatos feladatokat készítettek (4. ábra).

4. ábra: A Zahra és Zia tananyagcsomaghoz készült online gyakorlófelület

A bal felső sarokban a megfelelő fejezet kiválasztása után több játékból és gyakorlófeladatból is lehet választani (4. ábra). Az egyszerű, de látványos, online audiovizuális feladatok azonnali visszajelzést adnak. Használatuk hozzájárulhat a tanóra színesítéséhez, és a diákok számára könnyebben befogadhatóvá teszi a tankönyv témáit.

Összegzés

A III. Pedagógiai Módszertani Konferencián elhangzott előadásom alapján megírt tanulmány a magyar mint idegen nyelv oktatása során használt legnépszerűbb tankönyvcsaládokhoz készült online kiegészítő oldalakat mutatja be. Az elemzéshez a magyar mint idegen nyelv oktatásának jellemző színterei, a nyelvtanulói csoportok változatossága és a tankönyvválasztás nehézségei szolgálnak elméleti keretként. A vizsgált online oldalak jellemzően nem kínálnak komplex oktatásmódszertani megoldásokat, de remek kiegészítő módszertani bázist jelentenek akár a jelenléti vagy online magyar mint idegen nyelv órán, akár a tananyag otthoni gyakorlása vagy önálló feldolgozása során. A különböző oldalak leginkább az adott kurzuskönyvből tanulók számára használhatóak hatékonyan az órán tanultak kiegészítésére és gyakorlására. A vizsgált oldalakon kívül léteznek egyéb online tananyagok és tananyagmegosztó felületek, amelyeket fel lehet használni a magyar mint idegen oktatása során. A tanár módszertani felkészültsége azonban elengedhetetlen ahhoz, hogy az online és offline tananyagok észszerű kombinációjával hatékony és eredményes tanulási helyzeteket hozhasson létre.

Források

- Baumann Tímea (2020): Online MID-oktatás – A magyar kiejtés tanítása online (módszertani javaslatok). *Hungarológiai Évkönyv*, **21**. 1-2. sz. 23–31.
- Baumann Tímea, Majoros Judit, Pelcz Katalin, Schmidt Ildikó, Szita Szilvia és Vermeki Boglárka (2020): Bemutatkozik a Korpusznyelvészeti és Szakmódszertani Munkacsoport. *Hungarológiai Évkönyv*, **21**. 1-2. sz. 32–41.
- Borsos Levente, Kruzslicz Tamás (2022): Digitális oktatási megoldások a magyar mint idegen nyelv tanításában – a COVID-19 járvány miatt kialakult távoktatás tanulsága. *Modern Nyelvoktatás*, **28**. 1-2. sz. 77–97. <https://doi.org/10.51139/monye.2022.1-2.77.97>
- Borsos Levente, Kruzslicz Tamás és Oszkó Beatrix (2020): A kollaboratív online nyelvtanulás lehetőségei és tanulságai két magyar mint idegen nyelvi projekt alapján. Horvát-magyar-japán közelítések. *Hungarológiai Közlemények*, **21**. 4. sz. 90–108. <https://doi.org/10.19090/hk.2020.4.90-108>
- Csonka Gergő (2020): Durst Péter: Lépésenként magyarul Digital Study Zone. *THL2 a magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, **2020**. 1-2. sz. 129–131.
- Dóla Mónika (2008): Europodians – magyar mint idegen nyelv mobil eszközökön I. Az oktatástechnológia szempontjai. *Hungarológiai Évkönyv*, **9**. 1. sz. 137–143.
- Dóla Mónika (2020): *Módszertani útmutató a magyar nyelv tanításához*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó: Budapest.
- Durst Péter (2017): *Lépésenként magyarul 1. és 2.* Szerzői kiadás. <https://doi.org/10.30716/RSZ/2017/1/10>
- Durst Péter (2018): Nyelvoktató applikációk használata a magyar mint idegen nyelv tanításában és tanulásában. *THL2 a magyar mint idegen nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, **2018**. 1-2. sz. 77–87.
- Gyöngyösi Livia – Hetesy Bálint (2021): *Jó napot kívánok! Tanuljunk együtt magyarul!* KKM – Magyar Diplomáciai Akadémia: Budapest.
- Gyöngyösi Livia, Hetesy Bálint (2020): *Jó reggelt! Tanuljunk együtt magyarul!* KKM – Magyar Diplomáciai Akadémia: Budapest.
- Kiss Gabriella (2012): Aki keres, az talál. És ha mégsem, akkor ír... – Gondolatok a tankönyvválasztásról és a tankönyvírásról. *THL2 a magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, **2012**. 1-2. sz. 86–96.
- Nádor Orsolya (2018): *Tanított (anya)nyelvünk*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó: Budapest.
- Náró Orsolya (2019): *Régebbi és újabb nyelvoktatási módszerek*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó: Budapest.

- Schmidt Ildikó, Nagyházi Bernadette (2020): *Magyar nyelv-tanítás gyermekeknek*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó: Budapest.
<https://doi.org/10.56037/978-963-414-632-2>
- Sólyom Réka (2013): Digitálistananyag-használat a magyar mint idegen nyelv oktatásában. In: Diringó-Horváth Ida, N. Császi Ildikó (szerk.): *Digitális tananyagok: Oktatásinformatikai kompetencia a tanárképzésben*, L'Harmattan Kiadó: Budapest. 127–137.
- Szita Szilvia (2021): A MagyarOK nyílt korpusz használatáról. *Hungarológiai Évkönyv*, **22.** 1-2. sz. 72–88.
- Szita Szilvia, Pelcz Katalin (2017): Modellalapú nyelvoktatás – Természetes nyelvhasználat a tanteremben és a tantermen kívül. *THL2 a magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata*, **2017.** 1-2. sz. 262–269.
- Vermeki Boglárka (2023): A magyar mint idegen nyelv napja a Károli Gáspár Református Egyetemen. Beszámoló az éves szakmai napról (2023. szeptember 9.). *Modern Nyelvoktatás*, **29.** 3-4. sz. 212–213.
- Zajacz Zita (2021): A magyar mint idegen nyelv oktatásáról a digitális térben – Pillanatfelvétel. In: Bándli Judit, Pap Andrea, Zajacz Zita (szerk.) *MID-körkép. Magyar mint idegen nyelv. Oktatási helyzetek, módszertani tudnivalók*, ELTE Eötvös Kiadó: Budapest. 151–185.
- Zsolnai Márton (2023): *A magyar mint idegen nyelv oktatása során használható online tananyagok jelene és jövője*. Előadás: III. Pedagógiai Módszertani Konferencia, Eger, 2023. november 22.
- Baumann Tímea: *Aktív MagyarOK*: <https://aktiv-magyar-ok.hu/>
- Durst Péter: *Digital Study Zone* <https://www.lepesenkent.hu/index.php?b=98>
- Durst Péter: *Lépésenként magyarul*. <https://www.lepesenkent.hu/>
- Lukács-Somos Júlia, Ottucsák Melinda, Székely Orsolya: *Zahra és Zia – magyartanulást segítő tananyagcsomag*. http://jmsz.hu/oktatasi_segedanyagok/zahra-es-zia-tananyagcsomag/
- Szita Szilvia – Pelcz Katalin: *MagyarOK* magyar-ok.hu/hu/home.html